

ANTÍPODAS

(POEMET EN PROSA)

Contrast!...

I

Los marquesos de X... acaban de sopar. La taula ha estat servida primorosament. Los menjars tots delicats, exquisits, han estat endressats per un dels millors cuyners. Los vins dels millors cellers y marcas més acreditadas del mon. La repostería inmillorable. Lo xampany..... lo café moka... lo licor... tot superior. Tot los convida, tot los tenta, mes ni ell ni ella han tingut gana.

Volen anar al teatro. Donan ordres... La cambrera que prepari 'l vestit rosa!... Lo cotxer, que enganxi!... Lo criat, que respalli 'l vestit del senyoret!... Lo jardiner, que puji las flors!... Lo... La dida, que porti 'l nen!...

Se presenta la dida ab lo nen. La marquesa l' agafa, li fa un petó, li toca la barbeta... Lo marqués lo crida; li diu monin!... Lo nen casi ni riu á las posturas que li fan sos falsos pares y busca allargant sas manetas llensarse altra volta als

brassos de la dida. La marquesa li entrega. Te por que la taquí... y li diu: tingui!... Dónguili sopar... fássil passejar... que no 'l toquí cap ayre... ¡sobre tot!.. ¿sent?... Prou li fan adeu ab sas mans despedintlo, mes lo nen ni 's daleix, ni se'n recorda... Qué ha de recordar si la estimació que li tenen es xorca!...

Quan la dida es fora, ells s' alsan. Van á vestirse... Passa mitja hora... Surt lo senyoret marqués y s' asseu á la sala tot posantse 'ls guants... Passa mitja hora més... Surt la senyoreta tota engalanada ensenyant per l' escot sa seca espatlla. Tocan lo timbre... Venen lo criat y la cambrera y 'ls hi entregan á l' un lo bastó á l' altre los bessons pera curiossejar en lo teatro y retallar. Tocan de nou lo timbre... y surt lo cotxe parantse al vestívol de la escala. Baixan, pujan al cotxe y s' allunyan...

Son las duas de la matinada. Ja han tornat. Pujan á sas habitacions. Donan sas últimas ordres y 's dirigeixen á sas cambras. No s' encomanan á Deu, pero de murmurar dels seus amichs y amigas no se 'n descuydan.

II

Acaban de dir lo Sant Rosari. La taula está parada. Sobre 'ls estalvis de sarja hi fuma la cassola de las sopas. Son de pa moreno. Més enllá la plata de las trumfas amanidas ab sal y oli ab duas arengadas á sobre. Lo porró plé. Lo cantaret igualment. Lo pa llescat... Tot il·luminat pel tradicional llum de ganxo penjat de la canya.

En Ramon y la Roseta s' asseuhen, posant á la trona y entremetj dels dos á son tendre fillet que tantols te quatre anys. Ab quina satisfacció conversan de las cullitas y de sas cosas. Ab quin dalit menjan. Que bo ho troban tot. Cóm mimen y peixan á son fillet que riu y xerroteja. Escoltém que parlan entre ells... Diu en Ramon... ¿Ves qué 'ns mancan?... Tenint salut, jornal y cullita... ¿Quí més felís que nosaltres dos. Lo qu' es jo no envejo més!... que Deu n' hi dó!... Afegeix sa muller:... Tením religió, crédito y un duro per quan l' haguém de menester... ¿Qué vols més?

Acaban de sopar y ell agafa 'l nen, se 'n va á la llar, se

l'asseu als genolls, l'escalfa y l'amanyaga. Després li fa dir la doctrina y 'l despulla... Mentrestant ella despara taula, renta 'ls plats, frega 'ls fogons, arregla la cistella y l'esmorsar que l'endemá se 'n te d'endur son marit al tros, y un cop llesta de totes las tascas, s'hi ajunta, y allí sota aquella campana ensujada que va acolivar á tots sos passats, qu'avuy aixopluga á n'ells y quedemá ho farà ab sos vinents, s'estreny més y més l'amor de la familia.

III

Los primers, en mitj del tro del gran mon, voltats de tot lo que desitjan, están descontentats de tot, de tot aburrits...

Los segons, contents y satisfets en sas pobresas, viuen felissos, si felicitat hi ha sobre la terra.

¿Cóm es aixó?

La diferencia está que 'ls primers no sentin á Deu, plenitut de tota aspiració, y 'ls segons l'adoran y d'ell sols esperan sos profits.

EMILI PASCUAL y AMIGÓ

Torre-Blanca (Bruch) 1897.

LLEYDA RECONQUERIDA

24 D' OCTUBRE DE 1149.

*«El 24 de Octubre, Lérida, abriendo
sus brazos al héroe vencedor, anu-
nciaba al mundo que Cataluña ere ya
libre.»*

(VICTOR BALAGUER).

I

Dalt l' Açuda de Tortosa
onejava encar triomfant
per la brisa amanyagada
la noble ensenya comptal,
quan com héroe ardent en febra
Ramon Berenguer lo Sant,
aquell que ab potent petjada
feya estremir monts y valls,
fort tità de nova rassa,
flagell temut del alarb;
espasa al puny aferrada
y 'ls esperóns al cavall,
com un llamp puja las serras,

travessa costas y plans:
l'ardor que sent per la pàtria
guerra li reclama encar',
puig hi ha ciutats boy esclavas
del fer jou del mussulmà:
Fixa 'ls ulls en la de Lleyda
opresa per vil tirá,
y al se' devant sas murallas
l'espasa en terra clavant,
jura al alarb desterrarne
mes que sia ab foch y sanch.

II

Lo sultá ha sabut la nova,
¡malhaja qui li ha portat!
jura, flastoma, amenassa
y treballa sens parar.
Ja 'n junta sos escuadróns,
ja reforma los portals,
ja las portas apuntala
y esmola ja los tallants.
En los murs hi posa guaytes
los més valents y més braus,
y al bell cim del castell planta
de Mahoma l'estandart.
¡Válgam Deu ab quina rabia
ell espera lo combat!
si d'aquet ne surt bé 'l compte
may cap altre n' empendrá.
Lo sultá ab irat accent
aixís parla al seus vassalls:
—Ha sigut sempre guerrera
la prole del Gran Aláh;
cal treballar ab fermesa
per defensar la ciutat.
No 's diga que nostra rassa

esclava fou del cristiá.
Jurém pel Deu de Mahoma
donar tota nostra sanch,
avans que á enemichs permetre
nostres penons trossejar,
esborrar las nostras glórias
y nostr' escut trepitjar.—
Y ab zel y ab afany:—Jurem!—
tot exclaman al plegat.

III

Ja la fama del triomf
per tot arreu s' ha esbombat;
¡válgans Deu quina gentada
n' arriba de totas parts!
Sembla talment que los pobles
per lluytar un seny s' han dat.
Lo compte Armengol sisé
de Castella anomenat,
es lo primer que 's presenta
com lo més ardit y brau.
Quatre mil homes comanda
alts, ferrenys y ben sapats,
y vuytcents cavalls ne mena
la flor de montanya y pla.
La noblesa catalana
també á ell se n' ha ajuntat,
Guillém, Ramon de Moncada,
En Pere de Sentmanat,
Berenguer d' Erill y 'ls comptes
d' Ampurias y de Pallars.
Los vescomptes de Cabrera
y de Cardona hi son ja,
ab Pere Sbert de Mediona
y l' altre En Pere Alemany.
També del aragonesos

Brau mesnada n' ha arribat,
Tots ne son capdills, que l' ayre
de vassalls no tenen pas.
Ponce de Castelleçuelo,
En Pelegrí d' Alqueçar,
En Ferris de Santa Olalla,
En Gómeç y Fortún Dat.
¡Quin brugi! quin terratremol!
d' abellas sembla un aixám;
delirant tothom espera
lo toch primer del combat.
Fills per defensar la patria
no n' hi ha com los catalans.

.
Al presentars sobre Lleyda
lo compte En Berenguer Quart,
lo seu exércit n' acampa
del Gardeny en lo més alt:
mentre empesos per la rabia
un nombrós estol de braus
quiscun á una má l' ensenya
y al altra 'l coltell portant,
s' agitan tots com á feras
frech los murs de la ciutat.

IV

Tant bon punt despunta l' auba
d' un jorn dels primers de Maig
lo compte de Barcelona,
posa siti á la ciutat.
Al veure tanta gentada
Berenguer no ducta pas
en repartir son exércit
per enrotllar a's sitiats.
Lo sultá foll de venjansa,
y com lleó empresonat,

jura pel Deu de Mahoma
primer morir qu' esse esclau.
Ja hi tira 'l rest del exércit
que s' exten per totas parts;
los de las ribas del Ebro,
del Segre y Cinca al plegat
boy amatents los hi portan.
viurers, armas y cavalls.
Lo comte ja 'n sab la nova
que corre com rápit llamp,
mes al punt allí hi envía
brau llegió d' almogavárs,
quí, com llops cercant la presa
hi volan per privá 'l pas
Així als seus Berenguer parla
quant tot resta preparat:
—Quí avuy darrera 'n romangue
no n' es pas de catalá;
avant, donchs, y ans que rendirse
primer morí en lo combat,
lluytar fins y á tant que 'ns reste
sols una gota de sanch;
si l' acer no pot rendirlos
prou que 'ls rendirà la fam;
primer sía un munt de runas
avans que ciutat d' esclaus.
Y quan dintre de la plassa
no reste ni un sol alarb,
ab llur sanch encar calenta
rentarém las nostras mans.—
Aixis ha parlat lo comte
iras sos ulls grifolant.
Totseguít lo corn de guerra
anuncia 'l jorn del combat.
¡Quin soroll! quin terratrémol!
semblan corbs esperitats;
montanya amunt ja se 'n puja
al Gardeny tothom fa cap;
dins del castell formiguejan
com las onas dins la mar.

Crua y encesa es la lluyta,
terrible n' es lo combat.
Pels mandroners quina feyna!
los arquers no paran may.
¡Válgans Deu quina feresa!
de sajetas quín ruixat!
sembla talment que la terra
avuy s' haja d' esfonzar.
Lo sultá esclatant de rabia
aixís parla als seus vassalls;
—Avant qu' encar tenim vida
defensem bé la ciutat;
cal lluytar ab ver coratje
y ab més esperit que may;
com més encesa la guerra
lo llorer será més gran;
enarboléu las banderas
ferro al puny, talléune caps.—
Y altra volta 'l crit de guerra
per tot se sent ressonar,
y 's torna de nou á encendre
ab més crudeses 'l combat.
Ja 'l borbull de la gentada
va creixent per totes parts;
rellamp! quín torb de sajetas
hí plou damunt dels sitiats.
Pel ayre brunzen las pedras,
per terra rodolan caps;
sols s' ouhen crits de venjansa,
renechs y bruyts infernals.
Pels foners s' apilan pedras
que gitan sens may parar;
los arquers seguint llur tasca
ní donan treva á sas mans.
Passan días y setmanas
y encara dura 'l combat,
ní s' ablanan las murallas
envermellidas de sanch,
ní 'l catalá 's descoratja,
ní vol rendirse l' alarb.

¡Quin horror! quina ferèsa!
y quin carnatge més gran!
aqui pilots de cadavres,
munts de runas més enllá;
la sanch enrojeix la terra,
la pols enfosqueix l'espai.
¡Válgans la Verge María
Patrona dels catalans!
mentres un sol ne reste ab vida,
lo muslim guerra tindrà.

V

Del vint y quatre de Octubre
l' aubada despunta ja
lo portal de Sant Antoni
ja s' obre de bat á bat
¡Visca Deu! ab quina rabia
n' es entrada la ciutat;
per tot arréu s' obren breixas
si entrar no 's pot pèls portals.
Bon punt lo llindar travessan
¡llamp del cel los catalans!
com llopada famolenca
ja 's tiran damunt l' alarb;
sa empenta tot ho arrossega
com un torrent estimbat.
No hi ha bras que no copeji,
ni ha cop sense esboranch,
ni hi ha má que no s' aferre
á una espasa ó he á un punyal.
Los cavalls als guerrers llansan
que 'n fugen boy desbocats:
van y venen las sajetas,
los acers assí y enllá
si contra 'ls rochs no reboten
cada cop un ó dos caps.

Si 'l musulm es una fera
més ho es lo catalá,
puig com riu eixit de mare
rasa quant troba á son pas.
Y 'l coltell del extermini
llur tasca no acaba may;
ferit que cau en la lluyta
llit de morts ne té per jas.
Las donas esporuguidas
ja 'n fugen carrers avall,
y nins y vells y donzellas
van cridant «guerra al alarb»;
lo marit cerca á l' esposa,
la mare cerca al infant;
á una banda crits de rabia
al altra alarits y planys.
¡Válgans la Verge María
Patrona de la ciutat!
si del cel no 'ns vé un auxili
res podrém, contra l' alarb.

.....
Mes al punt l' afront venjantne
per tot arreu s' ou cridar,
y la lluyta torna á encéndres
ab més coratge que may.
Pel ayre volan sajetas,
á dolls corre ja la sanch;
ara espurnejant colpejan
cimitraras y destrals.
¡Visca Deu! quina bravesa
desplegan los catalans
quan no poden ab llur glavi
ab pedras tots ells s' hi fan.
Cada fletxa es una proesa
que encoratja als més cobarts,
cada lluytador un héroe
y cada pit un baluart.
Per un cop de cimitarra
cinch ne dona la destrál,
á cad' un un cap ne salta

qu' en terra cau rodolant.
 Ara los cavalls reculan,
 ara avansen endavant,
 ara s' estellan las portas,
 ara 's rompen los punyals,
 ¡Tot es horror y carnatge!
 la ciutat sembla un fossar.
 Los camps rnblerits de cadavres,
 los glavis rojos de sanch,
 las destrals totas oscadas
 y 'ls acers tots foguejants.
 Fera encar la mort passéjas
 per las renglas dels sitiats.
 Per sobre munts de cadavres
 los cavalls van galopant;
 la terra ja es tota flonja
 ni pot engolir la sanch.
 ¡Horrible fi d' aquell siti!
 la tomba cal aixamplar.
 Guanyada ha estat la victoria,
 retut y malmés l' alarb.
 Ja 'ls seus escuts y banderas
 á trossos rodan pel fanch,
 y son bell pilot de runas
 sas tendas, armas, cavalls.
 ¡Del vint y quatre d' Octubre
 be se 'n podrá recordar,
 si ab sanch va escriure sas glorias,
 també ab sanch las ha esborrat!

VI

Ja al cim del Castell oneja
 triomfant l' ensenya comptal;
 la nobla y antiga Lleyda
 respira ja llibertat
 mes que sia enmatzinada

pel baf y fetor de sanch.
¡Cataláns alsau las testas!
brandáu-ne 'ls penóns, brandáu!
donchs vostra missió es finida,
Catalunya es lliure ja.
Si de regina las joyas
li varen un jorn robar,
vuy torna á tenir corona
ab més perlas y brillants.
Ilerda reconquerida,
tres glorias junta al plegat;
per Berenguer un llorer
que jamay s' esfullará,
per los fills de Catalunya
una proesa inmortal
y una gesta per la patria
que ab lletras d' or s' hi escriurá.

PERE BELETA Y GASULL.

BALADA

(D' EN MAURICI MAETERLINCK).

Han vingut á dirme
(fill meu, quina por fa).
Han vingut á dirme
que ell anava á marxar.

Ab lo llum encés
(fill meu, quina por fa).
Ab lo llum encés
bentost jo m'hi acostat.

A la primera porta
(fill meu, quina por fa).
A la primera porta
la flama ha tremolat.

A la segona porta
(fill meu, quina por fa).
A la segona porta
la flama m'ha parlat.

A la tercera porta
(fill meu, quina por fa).
A la tercera porta
la llum ha quedat morta.

Traducció de JOAN PEREZ Y JORBA.

A LA PATRIA

(DE LEOPARDI)

Orfatta inerte

Nuda la fronte é nudo il petto mostri.

Oh patria meva, miro tas arcadas,
tas estátuas, tos murs y tas columnas
y las torras dels avis enrunadas,
mes la gloria no miro,
ni 'l llorer, ni l' espasa triomfadora
que cenyía lo cos de nostres pares.

Aterrada ja avuy per má traydora
mostras ton pit, ton front en la nuesa.
¡Quántas feridas, patria, soportares!
¡quánt d' afront! ¡quánta sanch! Oh, quan te miro
hermosíssima aymada tan ofesa,
crido al cel y á la terra:

—Diguéu, diguéu, ¿quí en tal estat l' ha opresa?
¿Quí de cadenas carregá sos brassos?
Sense consol arrossegantse en terra,
sos cabells embullats, trista sospira
entre 'l genolls tot amagant sa cara
fugint de qui la mira.

¡Oh! plora, plora encara,
 be tens de qué plorar, Italia mía,
 tu que en la sort propicia ó sort avara,
 ton bras, nat pera vence, al mon vencía.

Podrán ser los teus ulls fonts abundosas,
 mes no podrán tas llágrimas
 igualar al teu dany que no s' acava,
 puig has estat senyora y ets esclava.
 Qui de tu escriu ó parla, patria aymada,
 qui ton passat recorda que no diga:
 «Sigué molt gran, més ara 's desgraciada.»

¿Per qué? ¿per qué? ¿qué es feu de ta grandesa,
 tas armas, ton valor y ta constancia?

¿Quí la espasa t' ha presa?

¿Quí t' ha trahit? ¿quín art, quína arrogancia,
 ó forsa poderosa

pogué arrancarte la diadema hermosa?

¿Cóm, quan pogueres caure
 d' un lloch tant alt en mitj de l' esclavatge?

¿Ningú lluyta per t'ú? ¿Ningú 't defensa
 entre tos fills? ¡Un' arma! Jo ab coratge
 combateré, jo sol, sol moriría.

Fes que ma sanch, ¡oh cel, sense temensa
 pels pits italians lo foch ne síal!

JOSEPH ALADERN

PRIMAVERA TRISTA

(TRADUCCIÓ)

Lo vell Tofol y la mosseta vivían esclaus del seu hort, afatigat per una producció seguida.

Eran dos arbres més, duas plantas d'aquell tros de terra gran com un mocador, segons deyan los vehins y del que 'n treyan lo pá á forsa de travalls.

Vivían com cuchs de terra sempre arrapats al solch, y la mosseta, ab tot y sa denarida figura treballava com un pagés.

Li deyan la Borda, perque la dona del oncle Tofol, que ja era morta, ab lo seu desitj de tenir fills que alegressin la seva esterilitat l'havía treta del Hospici. En aquell hortet hi havia passat la seva vida fins als disset anys que 'n semblavan onze, á creure en lo desgarnat del seu cos petit, enlletjit encara més per lo enfonzada de pit y espatllada que era.

Era lletja: feya pena á las sevas vehinas y companyonas de mercat ab aquella tosseta seguida y amohinadora, pero totes la estimavan. ¡Xicota més treballadora! Horas avans de sortir lo sol ja tremolava de fret al hort cullint maduixas ó tallant flors; era la primera á entrar á Valencia y ocupar son

lloch en lo mercat; en las nits que 'ls hi tocava regar, agafava ab coratje l' aixada y ab las faldillas recullidas, ajudava al oncle Tofol á obrir pas en los reguerons per ahont se vessava l' aygua roja del rech que la terra assedegada y cremant engolia ab un *glu, glu* de satisfacció; y 'ls dias en que hi havia remesa cap á Madrid corria com boja pel hort, saquejant los bancals, trayent á brassadas los clavells y las rosas que 'ls emaladors anavan colocant en los cistells.

Tot se necessitava pera poguer viure ab tan poca terra. Hi havia qu' estarhi sempre assobre, tractantla com á bestia tosuda que necessités cops de tralla pera avansar camí. Era un cap d' un gran jardí, en altre temps dels frares, que l' ocupació revolucionaria havia fet á trossos. La ciutat, aixamplantse, amenassava engolirse l' hort ab sa invasió de casas y l' oncle Tofol, ab tot y parlar malament dels seus terrenos, tremolava devant de l' idea de que la codicia temptés al amo y 'ls vengués per solars.

Allí s' hi trobava la seva sanch; seixanta anys de treballs. No hi havia ni un pam de terra que reposés may, y per més que l' hort era petit, desde 'l miij no 's veyan las parets de tanca; tal era l' espessedat d' arbres y plantas, nesprers y magnolias, bancals de clavellers, bosquets de rosers, atapahits emparrats de passioneras y llessamins; tot cosas útils que donavan diner y eran apreciadas per los tontos de las ciutats.

Lo vell insensible á las bellas del seu hort, sols desitjava la quantitat. Volia segar las flors á garbas com si fossin herba, carregar carros á curull de fruytas delicadas y aquest afany de vell avaro é incansable martiritzava á la pobra Borda que ab prou feynas reposava un moment, vensuda per la tos, sentia renys, ó rebia com á brutal advertencia un terrós entre cap y coll.

Las vehinas dels horts més propers se 'n dolían. Estava matant á la noyeta, cada cop tossia més. Pero 'l vell contestava sempre 'l mateix. S' havia de treballar molt porque l' amo no s' entenia de rahons si per Sant Joan y per Nadal no hi queyan las pagas d' arrendament. Si la noya tossia, era per vici, puig no li faltava una lliura de pá y 'l seu reconet á la cassola del arrós; alguns dias fins menjava llamínaduras, butifarra de sanch y seba, per exemple: los diumenges la deixava divertir-se, enviantla á missa com una senyora y encara

no feya un any que li havia donat tres pessetas pera comprar-se unas faldillas. Además era 'l seu pare, y l' oncle Tofol com tots los pagesos de nissaga llatina, entenía la paternitat com los antichs romans: ab dret de vida y mort sobre 'ls fills, sentint estimació en lo més fons de la seva voluntat pero demostrantho juntant las cellas y ab alguna garrotada.

La pobra Borda no 's queixava. Ella també volía treballar molt pera que may los hi prenguessin aquell bossí de terra, pels caminals d' ahont encara li semblava veure la faldilla apedassada d' aquella vella hortolana, á la que anomenava mare quan se sentía amoixada per aquellas mans enduridas.

Allí hi havia tot lo qu' ella en lo mon estimava; los arbres que la van conèixer petiteta y las flors que en son pensament ignoscent feyan apareixer una vaga idea de maternitat. Eran las sevas fillas, las únicas amigas de la seva infantesa y tots los matins experimentava la mateixa sorpresa vejent las flors novas que sortían de las poncellas, seguidas pas á pas en sa creixensa, desde que porugas ajuntavan sas fullas com si volguessin tornar enrera y amagarse fins que ab soptat atreviment esclatavan com bombas de colors y perfums.

L' hort entonava per ella una sínfonia que may s' acabava, en la que l' armonía dels colors se confonía ab la remor dels arbres y l' remoreig perfidiós d' aquell rech fangós y poblat de granotetas, mes que dintre la fullaraca sonava ab alegría armonía

En las horas que 'l sol picava fort, mentres lo vell reposava, se 'n anava la Borda d' un costat al altre admirant las bel·lesas de la seva familia vestida de gala pera festejar al bon temps. ¡Qu' hermosa qu' es la primavera! Ben segur que Deu Nostre Senyor cambiava de lloch en lo cel acostantse á la terra.

Los lliris blanchs y satinats s' adressavan ab llanguiment com las senyoretas ab vestit de ball, que la pobra Borda havia admirat moltes vegadas en las estampas; las camelias de colors carnosos feyan pensar en tebias nuevas, en grans senyoras, mandrosament ajegudas, de pell sedosa; las violetas coquetejavan amagantse entre las fullas pera descobrirse ab la seva olor; las margaridoyas se destacavan com botons d' or sens puliment; los clavells, com onada revolucionaria de barrretinas vermellas, cobrían los cuadros y assaltavan lo cami-

nal; per sobre las magnolias balansejavan lo seu blanch capoll com un incenser de marfil qu' escampava incens més grat que 'l de la iglesia; y 'ls pensaments, follets entremaliats, treyan per entremitj de las fullas sos capells de vellut moradench y estraient sas caronas barbudas, semblavan dir á la noyeta:

—Borda, Bordeta... 'ns rostím. ¡Per Deu! Una miqueta d' aygua.—

Ho deyan sí: y ella ho sentía, no ab las orellas sino ab los ulls, y encara que 'ls ossos li feyan mal de cansadeta, corria al rech á omplir la regadora y batejava á n' aquells murriets que sota la pluja agrahts la saludavan.

Las sevas mans tremolavan moltes vegadas al cullir las flors. Per lo seu gust allí s' haurían quedat fins que s' asseguessin, pero era precis guanyar diners omplint las paneras que s' enviavan á Madrid.

Envejava á las flors veyentlas emprendre 'l viatge. ¡Madrid! ¿Cóm sería alló? Veya una ciutat fantástica, ab suntuosos palaus com los de las rondallas; enlluhernadoras salas de porcellana ab miralls que reflectían milers de llums; hermosas senyoras que s' engalanavan ab sas flors; y tal era l' intensitat de l' imatge qu' ella creya haver vist tot alló en altres temps, potser avans de neixer.

En aquell Madrid s' hi estava lo senyoret, lo fill dels amos ab qui havia jugat moltes vegadas sent molt nena y de qual presencia va fugir avergonyida l' estiu passat, quan fet tot un bon mosso aná á veure l' hort. ¡Malehits recorts! Se tornava roja pensant en las horas que havían passat sent noys, asseguts en un marge, escoltant ella la rondalla de la Ventafochs, la nena aburrida convertida de cop y volta en arrogant prímpcesa.

La eterna fantasía de totas las noyas abandonadas venía llavors á tocarla en lo front ab sas alas d' or. Veya pararse un magnífich carruatje á la porta del hort; una hermosa senyora la cridava:—¡Filla meva!... al últim te trobo.—Ni més ni menos que en la rondalla; després los vestits espléndits, un palau per casa y al final, com no hi ha prímpceps disponibles á tota hora pera casarse, s' acontentava modestament ab fer son marrit al senyoret.

¿Qui sab?... Y quan més esperansas posava en lo pervenir,

la realitat la despertava en forma de brutal cop de terrós, mentres lo vell li deya ab veu aspre:

—Arri, que ja es hora.

Y altre cop al treball: á donar torment á la terra, que esqueixava cubrintse de flors.

Lo sol recremava l' hort, fent esclatar la escorsa dels arbres; en las tebias matinadas se suava treballant com si 's fos á mitjdía, y ab tot y aixó la Borda cada vegada més prima y tossint més.

Semblava que 'l calor y la vida que mancava en la seva cara era porque se li enduyan las flors, á las que petonejava ab inexplicable tristesa.

Ningú va pensar en cridar al metje. ¿Pera qué? Los metjes costan diners y l' oncle Tofol no hi creya. Los animals son menos que las personas y ho pasan d' alló més be sense metjes ni apotecaris.

Un matí, al mercat, las companyonas de la Borda xiuxejavan, mirantla ab compassió. Son oido finíssim de malalta ho va sentir tot. Cauria quan caygués la fulla.

Aquestas paraulas van ser la seva obsessió. Morir.. ¡Be... s' hi resignava! Pel pobre vell ho sentia, faltat d' ajuda. Pero al menos que morís com sa mare, en plena primavera, quan tot l' hort llansava alegre la més boja riallada de colors; no quan se despoblava la terra, quan los arbres semblavan escombras y las apagadas flors d' hivern s' alsavan tristes en los bancals.

¡Al caure la fulla!... Aborria als arbres, quals ramatjes se despullavan com calaveras de la tardor; fugia d' ells com si la seva ombra fos malebida y adorava una palmera que 'l sigle avans havian plantat los frares, esbelt gegant que de son cap llensava un surtidor d' onejantas plomas.

Aquellas fullas no queyan may. Es temia de qu' alló no tingués solta, pero lo seu afany per lo meravellós la feya sentir esperansas, y com qui busca la curació al peu d' una imatge miraculosa, la pobre Borda passava las estonas de descans al peu de la palmera, que la protegía ab l' ombra de sas punxantas brancas.

Allí va passar l' estiu veyent com lo sol, que no l' escalfava, feya fumejar la terra com si de las sevas entranyas n' anés á treure un volcá; allí la van sorprendre los primers vents de

la tardor que se 'n duyan las fullas secas. Cada cop estava més flaca, més trista; ab una finesa tal de percepció, que sentía los sorolls més llunyans y las papallonas blanques que volejavan al voltant d' ella enganxavan las alas en lo suor fret del seu front, com si volguessin estirla, arrossegantla á altres mons, ahont las flors neixen per ellas solas sense endursen en sos colors y perfums part de la vida de qui las cuyda.

Las pluhas d' hivern no van trovar ja á la Bordeta. Van caure sobre la esquena doblegada del vell qu' estava, com sempre, ab l' aixada á las mans y la vista en los solchs.

Cumplía lo seu destí ab la indiferencia y 'l valor d' un disciplinat soldat de la miseria. Trevallar, trevallar molt pera que no faltés la cassola d' arrós y la paga al amo.

Estava sol: la noya havia seguit á sa mare y l' únich que li quedava era aquella terra traydora que 's xuclava á las personas y acabaría ab ell; cubierta com sempre de flors, perfumada y productora com si assobre d' ella no s' hi hagués sentit l' alé de la mort. Ni tant sols s' havia assecat un roser pera acompanyar á la pobre Borda en son viatge.

Ab los seus setanta anys tenía que fer lo trevall de dos; y removía la terra ab més tossudería que avans, sens aixecar lo cap, insensible á la enganyosa bellesa que 'l voltava, qu' era 'l producte de la seva esclavitut, animat únicament per lo desitj de vendre be la hermosura de la Naturalesa y segant las flors ab la mateixa fallera que si segués herba.

v. BLASCO IBAÑEZ.

LA PLAGA DELS XIMIOTS

CADA vegada que he anat al hermós país anomenat la Catalunya francesa, Rosselló, Provensa y Llenguadoc, me sembla que no 'm moch de casa, perquè allí ho considero com lo meu país, y si, deixant Barcelona, arribo més enllá de Lleyda, me trobo tant foraster com en lo Gran Mogol, y que, apart de nostras creencias relligiosas, que es lo únich que 'ns uneix ab lo demás d' Espanya, som los catalans més apropósit de formar part de cualevol altra nació que la que nostra dissort nos ha donat per mestressa, la Divina Providencia, sens dupte, en cástich de nostres pecats.

Quan llegeixo y veig los sacrificis que Catalunya, faltada de memoria, feu en la guerra de la independencia y en la dels carlins, me sembla que tot alló no fou més que una bojería. Donchs ¿qué mereixia la Espanya de Felip V?

Malaguanyada sanch, malsaguanyats diners que hi gastaren nostres avis y nostres pares pera anar á parar en lo que som avuy.

Com dich, estich millor á Perpinyá, Beziers, Narbona, Marsella, Tolosa, Carcassona, Cete, Arles sur Rone y Arles del Vallespir que no á Madrid y demás ciutats de Castella, ahont no parlan com jo y no pensan com jo.

Sempre soch extranger á Espanya; may en lo Mitjdia de Fransa, y crech que estém destinats á ser tots una cosa, com ho

son la nostra casa y costums, perque l' estat d' are es un anacronisme que pot durar més ó menos, pero que s' acabarà.

La historia vella diu lo que eram, y per més que en las escolas nos ensenyaren la historia de Castella, mal anomenada historia d' Espanya, quan forem grans ja llegírem la de casa nostra, y aquella 'ns feu l' efecte de las fáulas de Samaniego y de Iriarte, que ja no 'ns interessavan poch ni molt.

En una de las comarcas de la Catalunya francesa s' hi celebra desde molt temps la memoria dels Sants Abdon y Senen, y es á Arles del Vallespir, ahont se veneran molta part de las reliquias dels esmentats Sants Mártirs Persas.

En una antiga novena escrita en catalá, que encare 's resa en aquella vila, está escrit que 'l motiu per venerar als esmentats Sants y tenirlos per principals patrons, no tantsols en la aludida vila sino tots los hortolans de la Catalunya francesa y espanyola, es que aparegué en lo Vallespir una veritable plaga de ximiots, micos y monas com are s' anomenan, y que destruhiren y 's menjaren totas las fruytas y verduras dels horts, y que fent pregarias als esmentats Sants lograren fer desapareixer d' aquells indrets y de tota la Catalunya tant mal bestiar.

Sembla impossible una plaga de micos y monas en nostra terra! Pero, á més de la novena esmentada, 's troba en molts documents de la terra nostra.

Molts pobles de Catalunya, en especial los situats en terrenos de regadiu, tenen per patrons als Sants Abdon y Senen, y en la parroquial iglesia del Pí tenen fundat un benefici y en la capella un hermós altar hont, junt ab la Mare de Deu de la Mercé, 's venera als Sants Abdon y Senen, patrons dels hortolans de las duas Catalunyas.

FRANCISCO DE PAULA CAPELLA.

LA PUBILLETA

Gelosia.

I

Tenia cinch anys,
y pe 'ls viaranys,
com la perdiueta,
de l' alba á la nit
corría ab delit.
Més maca, pobreta!

Lo rostre, preciós;
or lo cabell ros;
la pell, satinada;
las dents, pinyonets;
los ulls, estelets;
de tots estimada.

—¡Angelet del cel,
tothom, ab anhel
li deya, ma filla!
Si creixes així,
del Mas de ca 'n Pi
serás la pubilla.—

Ella, al sentí' aixó.
deya:—¡Oh! oh! oh!
¡Qué 'n tindrè de cosas!
¡Qué rica seré!
¡Qué maca aniré!
¡Qué flors y qué rosas!—

Y anava al jardí,
y 's guarnía allí
lo cap de ridolta,
y feya ramells
de llirs y clavells,
y ¡volta que volta!

Son pare era vell,
sa mare, com ell,
quaranta anys tenia.
—No temis ja pas;
pubilla serás
d' aquesta masía.

Angelet del cel,
tothom, ab anhel,
li deya, ¡rateta!
Si creixes així,
del Mas de ca 'n Pi
serás pubilleta.—

II

Lo Mas de ca 'n Pi
un dia bullí
de tanta gatzara.
Hi havia bateig.
¡Me sembla que veig
al pare y la mare!

Lo vell, alegroy,
ja tenia un noy,
que son desitj era.

—Veníu y miréu:
ja tením heréu.
¡La meva fal-lera!—

La mare, ab neguit,
pensava en lo llit
en la seva filla:
—Ja tot lo que pot
tenir, es un dot.
Ja no es la pubilla.—

La noya, jugant,
corrent y saltant
cridava, ignocenta:
—Ja tením hereu,
Veníu y mireu.
¡Ay, qu' estich contenta!—

Y la gent, entrant,
deya bromejant:
—¿Y donchs, filla meva?
¿Qué ha fet l' hereuhet
que diu que t' ha tret
de caseta teva?—

Lo pare, qu' ho sent,
també li diu rihent:
—Sí, sí; es vritat, filla;
l' hereu t' ho ha robat;
ja t' ha desbancat;
ja no ets la pubilla.—

La noya, ab un plor
que va trencá 'l cor,
va cridar:—¡Ay, mare!
No l' estiméu pas;
m' ha robat lo Mas;
m' ho ha dit lo pare.—

III

—La noya d' en Pi,
van comensá á di',
está malalteta.
Va trista per tot,
no diu may un mot...
¿Qué 't passa, filleta?

—Res,—ella va dihent,
y flors va veyent
y no se las posa.
—Pren un llessamí,
cull lo taronjí,
arrenca una rosa.—

—No, diu, quan ho veu,
tot es del hereu;
ja no só pubilla.—
Y així 's va marcint
y 's va esgroguehint.
—¡Ay, la meva filla!

¡Filla del meu cor!
¿Qué tens, mon tresor?—
plorant, diu la mare.
—Mare, no 'm beseu,
que son del hereu
aquets besos d' ara.—

Ja plora 'l petit,
ja li dona 'l pit
la mare, angojosa.
—¡Ell me l' ha robat!—
va dihent, y s' abat
la noya, plorosa.

En va 'l pare diu
ab l' afany més viu:
—No temis, ma filla;
per çó no se 't treu;
si 'l nen es l' hereu
tú n' ets la pubilla.—

—¡Ay, no, pare, no!
Pubilla no só,—
respon la pobreta.
Y així 's va aflaquent,
y així 's va marcint
com una floreta.

IV

Al Mas de ca 'n Pi
hi ha tant de tragí
que tothom va en dansa.
La noya se 'ls mor.
La mare, ¡quín plor!
Ja no hi ha esperansa.

—Mare, no ploreu;
ja teníu l' hereu
per aconsolarvos.
—¡Ay, no, filla, no!
Jo 'm moro si no
puch als dos besarvos.

Quan está en perill,
tot lo goig del fill
nos mata la filla.
Viu tú, mon tresor,
y tú del meu cor
serás la pubilla.—

—Vaig, mare, sentint
que ja 'm vaig morint;
vestíume blanqueta,

y l' hereu, després,
que us donga diners
per ferm la caixeta.

Preneu llessamins,
culliu taronjins
y féumen garlanda.
Si no ho vol l' hereu
no me la poseu,
ell, mare, comanda.—

—¡Filla del meu cor!!...—

.
La noya ja ha mort.
La mare la plora.
Un crit del cor treu:
—¡L' ha morta l' hereu!—
Y 'l veu á la vora.

Y, donantli 'l pit,
diu al nen petit:
—Lo plor per ma filla.
Tú, hereu del tresor;
pero... del meu cor
ella es la pubilla.—

FREDERICH SOLER

LO NEN MALALT

Veure al nen tan malaltet
¡que 'n donava de tristesa!
sos ullers de blau de cel
'ns miravan y no 'ns veyan;
son cos avans tan mogut,
com un lliu que 'l vent trenca
jeya demunt del bressol
com dins la conxa una perla.

Y anava rodant lo temps
y 'l petitó no 's desperta
y 'ns queya á sobre la nit
ab son róssech de tenebras
¡y 's moría 'l pobre infant
en los brassos de la febre!

De prompte, brolla un gemech
de sa boca de poncella,
obra 'ls ulls, 'ns mira, riu,
extén sas blancas manetas;

¡fill meu! exclamém abdós,
la esperansa al cor s' aferra
y abocats demunt del fill
tantsols lo silenci trenca
la lleu remor dels petóns
en sas galtetas de cera.

J. NOVELLAS DE MOLINS

Juny 1897.

LA FOTOGRAFÍA TE 'L DOBLE CARÁCTER DE CIENCIA Y D' ART

DISCURS LLEGIT PER LO SENYOR PRESIDENT DEL FOMENT FOTOGRÁFIC DE CATALUNYA EN LA NIT DEL 30 DE JUNY DE 1897, QUE FOU LA DE SA SESSIÓ INAUGURAL.

I

Senyors:

VOLDRIA en aquesta ocasió possehir la ben inspirada ploma de tants escriptors il·lustres com ha tingut y te la nostra terra, pera que las paraulas y las frases per la meua má en aquestas cuartillas estampadas estiguessin á la altura de lo que 'l meu cor sent. Voldria poder enmatllevar á aquells inspirats talents sostinguts per cors catalans que en vida's digueren Lull, Aussias-March, Cabanyes, Piferrer, Tió, Aribau, Bartrina, Milá y Fontanals, Blanch, Bofarull, Aguiló, etc., per no mentar en aquest moment més que alguns dels que Deu se 'ns ha endut més aprop seu, un poch de la grandesa del seu cor als uns, lo fantasiejador foch de sa pensa als altres, á tots aquella facilitat ab que trasladavan al paper lo bull de son privilegiat cervell.

Avuy, més que may, voldria esser dels preuhats fills de aquesta terra, y vos los podria anomenar en extraordinari nombre entre 'ls vivents que, ab son talent los uns, ab sa genial

imaginació 'ls altres, ab lo contínuo agitar-se de son treball los més, li presten aquesta aureola de vida propia, d'envejable prestigi que á Espanya, com fora d'ella, te la regió catalana.

Potser que d'aquest modo sapigués pintarvos jo ab sos propis colors lo goig ab que mon esperit mira y 's detura á contemplar l'acte que avuy realisém, acte per mí dels més encisadors de la meua vida, pulg que 'm deixa entreveure pera 'l pervindre un motiu més de que sian degudament honrats y respectats los que nasqueren á l'ombra maternal de las quatre barras.

Voldria que á la honrosa historia de Catalunya, cap de brot podriam dir en fets d'armas gloriosíssims que presenciaren aquets dos colossos testimonis del Montserrat y 'l Canigó, textos avuy encara perque ningú gosi desmentirlos, com ho ha sigut y ho es en las ciencias, las lletres, las arts y la industria, voldria, repeteixo, s'hi poguessin juntar moltes pàginas ab las que de gloria li pot prestar lo naixent Foment Fotográfich com las hi donan ja fa temps tantas altras associacions aquí nascudas y ben arreladas, entre aquestas ¿per qué no dirho? l'Ateneo Barcelonés, que avuy més que may ha donat ample esclat al foch del seu cor catalá.

Perque jo t'amo joh catalana terra! que presenciaries aquells may oblidats jorns de ma infantesa; que sentires com jo 'ls primers com los últims petons que ben nin encare tingué que deixar de rebre de ma tant plorada mare; que guardas sas per mí may prou veneradas cendras; que ab l'exemple dels teus fills he pogut fer bategar mon cor al calor suavíssim del dols amor al treball; perque 't vull ab lo més pur y elevat sentiment de fill; perque ab tú he tingut que plorar malaventurats jorns y festejar los que ditxosos foren, aplech de sentiments que, fonentse en hú, constituheix lo ben entés amor patri, es que vinch en aquesta solempne diada á tractar de dárten de goig y satisfacció juntant mon treball insignificant ab lo molt valió d'uns quants bons germans meus que com jo 't diuhen ¡benehida mare!

No es pas per l'esfors del bras del enferretjat guerrer que volém joh patria! aumentar l'esplendor de ton passat, que un altre bras no menys fornit y valerós tractém de posar á contribució de ta grandesa. Fills vostres no podém desmentir ni menyspreuhar ta casta, y aném joyosos fins al altar hont hi

crema l' incens del esperit y del treball á portárvoshi 'ls suavisssims perfums que las ciencias y las arts, las duas més grans manifestacions del humá ingeni, poden fer aixecar fins á vos com penyora de carinyosa ofrena.

Si, senyors, al constituhirse per uns quants lo Foment Fotogràfic de Catalunya hem aixecat una bandera més del treball dintre de las ciencias y de las arts, que d' unas y d' altrás participa la creació genial de Niepce y de Daguerre, associats per contracte que 's firmá á Chalons-sur-Saône l' any 25 de aquest segle y de qual maritatje, si 'm permeteu la paraula, la filla que 'n sortí, la Fotografia, havia de participar per forsa de las aptituds científicas del propietari Niepce y de las esquisidas qualitats artísticas del pintor Daguerre. La fotografia es, donchs, ciencia y art al mateix temps de part de pares; las ayguas baptismals que per primera vegada mullaren son front, del cel puríssim de la ciencia caygueren per recullir al corre per la terra tota la sava d' art que en aquesta hi ha.

Aixó mateix tracto de demostrarvos en aquesta vetllada si 'l bon Deu m' ajuda á portar á terme ma tasca. Mes no ho faré sense avans saludar carinyosa y tendrament á totas las personas que honran aquest acte ab sa presencia, á las associacions aquí dignament representadas, á totas aquellas altrás que no obstant y no haver acudit me consta que podém comptar ab llurs simpatías. Y ho faré ab catalana llengua, ab la

*parla de reys, de sants, de trovadors y sabis
parla d' un poble brau, noble y fidel*

com deya en sa hermosa «Veu de las ruínas» lo malaguanyat poeta catalá Adolf Blanch, perquè es aquest llenguatge l' oficial en aquesta associació, sens que vulga aixó dir que aquí 's defuji d' entendre parlar cualsevol altra llengua, ja que Barcelona, fidel á sas tradicions tant ben encomiadas per l' ingeni més gran de las espanyolas lletras, no pot sino mostrarse hospitalaria ab tots los fills del treball, parlin com vulgui Deu que parlin, vingan d' hont vingan, que nostres brassos trobarán oberts.

II

LA FOTOGRAFÍA ES CIENCIA

Te la fotografia per germanas grans á la física y á la química, la primera qu' estudiá totas aquellas formas de relaciones entre la forsa y la materia sens que aquesta 's cambihi; la segona que, mirant potser quelcóm més fons, busca 'ls elements de que la materia sembla composada, las proporcions ab que aquestos elements entren á constituir un cos, l' arquitectura atómica de la molécula, la manera de rompre l' equilibri del diminut y més que microscópic edifici y 'l modo de reconstruirlo després per demostrar la veritat de lo per ella comprovat y sostingut. Una y altra 's trobavan, donchs, ab condicions de dur per la má, de guiar en sa infantesa á la que acabava de venir al mon y de prestarli las més preuhadas conquestas ab qu' ellas justament s' adornan.

Puig que mimada germana meva ets, li digué la Física, jo 't faig llegat de tots mos coneixements y trovallas, de marica y estesa fortuna y molt especialment de tota la teoria de la llum, ab l' aplech nombrós que he fet de lleys que crech t' han de servir en gran manera pera fer novas é importants trovallas dins del territori que tu has de trepitjar. Per eixas lleys de que 't faig expontánea donació, vindrás á coneixer que 'ls raigs de llum que del sol y de la lluna, com dels estels esparsos per tota l' inmensitat del univers reyalmé 'ns venen, son missatjers rapidíssims que més que caminan, volan á rahó de 77000 lleguas per segon y 'ns portan noticias de la forma y del color dels cossos y fins de sa constitució íntima. Per ellas vindrás á saber que la llum blanca n' es composada d' altres de diferents colors y que en lo fons son vibracions d' una materia eminentment sútil l' encesa nuvolada d' una posta de sol, com los vius colors dels diversament pintats aucellets y 'ls matissos nacrats de la mareperla que arrastra silenciosa vida en lo fons de la mar. Encar que jove, no 't faltan talent é inventiva; tu sabrás treure partit del dot que 't dono.

Ab paraulas semblants li enrahoná sa altra germana gran, la Química. Jo 't faig do d' un capital que en tas mans pot esser molt reproductiu y profitós. Te porto tot alló que tanta falta 't faria pera comensar á esbrossar ton camí; jo 't porto fets y lleys que completar podrian un jorn lo comble de las aspiracions de ta pensa y trocar en realitat hermosa ton somni d' ara d'enfebrosit cervell. Aquí tens uns quants compostos: los cloruros, bromuros y yoduros del sempre copdiat argent, que senten lo contacte de la llum com sent l' ardent petó del seu aymant l' enamorada nina, encisada ab lo dols aletejar del sempre enjogassat deu de la joventut. Jo crech que per avuy ab aixó 't sobra; pero si quan hakis vist molts cops al sol rependre sa may interrompuda tasca, trobessis deficient mon do d' avuy, torna per més, que en mon estens reyalme encara hi tinch selvátiques florestas ahont hi pugas fer ab llurs flors y llurs fruyts un gros pomell.

Be m' apar que aixís enjoyallada puch mostrarme ja als homes, digué pera sí mateixa la Fotografia, que en tant que dona no podia menys d'esser vanitosa. Y no anava equivocada, que l' espurnejar de sos ulls, guspiras escapadas del foch que dins de son cap tot minyó hi cova, desafiar podia la brillantor de la rica joalleria que l' adorna. Ne volgau d' aymadors que li sortiren: hermosa, falaguera, ab los suaus perfums que llenza la ponzella quals pétals totjut s' obran, no sols li eran fàcils sas conquestas entre 'l jovent ilustrat que s' apassiona per l' avens, sino que fins los vells aixecavan los ulls de terra, ahont lo pes de sos anys afatigats los crida pera contemplar la novament vinguda que arriba carregada de afalagadoras promesas.

Buscantne mérits pera esser dignes d' esposarla, tots s' esforsavan en ferli delicats y valiosos presents y com per miracle l' encisadora nina vejé augmentarse lo ja rich caudal del llegat de sas germanas, essent ab tal motiu molt més hermosa ab lo corre dels anys puig que hi deixavan color per sas carns tendras los uns, foch y vida per son rostre 'ls altres, gracia y art per sos moviments los de més ensá, fins que feta ja dona, y ab la plenitut del esplendor que li prestaren sas conquestas, torna á la llar payral en lo volant vaixell ab que 'n sortí, pero aquest cop ab un carregament científich, nombrós, nou y flamant.

Si 'n feu de soroll la arribada de la fotografia al encantat y encantador palau de las Cièncias, que totes ab descompost tropell sortiren á donarli la benvinguda; y ella sens dar repós á son atafatigat esperit soltá sa argentina veu á las següents rahons.

«Be prou torno aviat ab pretensions de séurem entre vosaltres, avuy ab més motiu que may, volgudas germanas mevas, pero es que 'l temps, la ocasió y un poch si vos voleu de l' encisador de ma bellesa se 'm prestaren propicis pera fer depressa l' assenyalat camí. Mon dols recort primer, un cop aquí arribada, vull sia pera 'ls homes que tant gelosos se mostraren de mon esplendor, enriquintme ab idees y observacions y lleys y teorías tot noves que dret me donan pera disfrutar d' honrés sitial en aquest venerable temple del saber.

»Com may podré oblidar lo corre de vostra sanch per mas venas y soch agraïda, vull correspondre ab la voluntat á mí possible á la vostra que tingueren avans de ma partida fentme assenyalada oferta de rich present.

»Essent rica també, per lo generós treball dels homes, puch tornarvos centuplicat l' enmatllevat tresor que vostra bondad feu gran en aquell jorn que fou de ma naixensa.

»Per la bona voluntat que 'ls meus obrers tingueren treballant fort y ferm sens regateig d' horas, m' ha sigut fácil descobrir que las llums que ab forma de vano obrint lo prisma cristallí y la rodona gota d' aygua suspesa en mitj l' espay, ño tenen totes la mateixa forsa química, ni aquesta es proporcionada á sa brillantor; que no tots los cossos se deixan igualment impressionar per las mateixas llums, haventhi dins d' aquestos fets misteriosas simpatías com si volguessin imitar la flayre d' amor que en la terra sosté la manifestació més gran del poder de Deu: la vida. Jo he vingut á saber que la acció química de la llum pot tenir lloch sobre alguns cossos ab sols una centéssima y fins ab una miléssima de segon de temps, quedantne no obstant tan profón rastre, que d' avuy més podreu sorprendre en lo mon las manifestacions més ràpidas de sa activitat, conservarne la imatge, estudiarla ab deteniment y madurant d'aquest modo lo fruyt del vostre estudi joh germanas mevas! completar la generalisació de vostras lleys, que es, penso, l' avuy menys reculat terme de vostres afanys.

»Jo he descobert que així com hi ha substàncies que reben ab dols plaher l' encisador petó de la llum y 'l guardan en son cor hont ningú 'l vegi, n' hi ha d' altrás també que, engelosidas de la sort d' aquellas, fan públich son secret y ab son contacte *revelan* assobre seu la enamorada carícia cambiántlos hi 'l color.

»Al entorn d' un fet nou se 'n descapdel' avan tants d' altres obrintne horitzons no sospitats, que jo mateixa no sabia qué admirar més si mon ja honró passat qu' era totjust d' ahir, ó bé l' ample camp que al devant meu s' ovira sembrat de flors hermosas quals perfums no havia flayrat may cap criatura humana.

»Pero en ma senyera hi ha com en la vostra escrit lo lema: «*Avant sempre*» y no son mos aymadors dels que reculan al devant del treball. Així no 'm fou difícil realisar dos sospirats somnis que, entre tants altres, sobre 'l meu front joyosa ostento com heralts de ma grandesa: la fotografia dels colors y 'l sorprendre l' imatge de lo que no 's veu; fets tots dos de tan extraordinaria importancia que cubriren de gloria á llurs descobridors y, rebotintne d' un cervell á un altre, la terra tota conegué llurs noms.

»Y ja n'hi ha prou per avuy qu'afadigada'm sento y cercar m' es precis lo dols repós; demá, á punta de dia, sigáu totas aquí per rebre de mas mans lo present que á cada una de vosaltres porto y tinch en mon vaixell. Per ell veuréu no sols que soch agraída, sino que en l' estens camp de mas aplicacions, las ciencias y las arts totas plegadas hi trovaréu ab que enriquirvos.»

Mal continguts aplausos que la espayosa nau del venerable temple ompliren, esclat de merescuda y ben guanyada simpatía, ofegaren las últimas paraulas de la recent vinguda, que, acompanyada de la física y de la química, fou portada á ocupar daurat silló y un cop en ell coronada, entre las aclamacions de sas germanas, per la ciencia matemática que exercia de president en aquell memorable jorn.

III

LA FOTOGRAFÍA ES ART TAMBÉ

Be prou es veritat que la gelosía n'es mala consellera; ella ha fet y fa encara que sens rahó 's disputi á la fotografia lo mereixer altra de las qualitats que més l'ennobleixen.

Los artistas, mal aconsellats per son amor propi, no volían en lo passat veure ab bons ulls qu' alló que ab tants afanys portavan á terme, ho feya ab molts menos temps lo retratista armat de son cristall y de sa cambra. Avuy la llum n'es feta; las rivalitats y diferencias son esborradas, y á las produccions del objectiu y de la placa sensible ja no se 'ls refuig d' admetre son caràcter estètic.

Potser no 'ls hi mancava rahó en aquells jorns primers de la fotografia, en que no sens pena s'arribava tot just á la semblansa de la línea en l'afadigat modelo. Potser l'art no hi entrava per res en las imatges que sos primers cultivadors obtenían, preocupats més de sa novetat y de son perfeccionament que de produhir obras verament artísticas.

La fotografia, deyan los més, es una máquina, es un enginy que copia qu'estargeix molt bé, pero en tant que máquina no pot esser art; com si fossin l'art los colors y la paleta, los pinzells y'l caballet de que 's serveixen nostres pintors. L'art es per mí molt superior á tot aixó; es aquell pur y nobilíssim sentiment que de lo estètic en nostre cor nía y, omplintlo tot, puja fins l'esperit hont hi pren alas ab que poguer llessar son ample vol. ¿Es que la fotografia no fa vibrar nostres sentiments més íntims portantnos fins l'ideal, fins la tendra afecció, fins l'encant de nostres benvolguts recorts, com sembla despertar nostre esperit al devant d'una idea gran representada en l'ample drap, esculpida en lo fret marbre, cantada ab harmoniosos versos ó desenrotllada ab l'arrobador conjunt d'una composició musical?

No ho dupteu pas. Com la pintura y la poesia, la escultura y la música, te la fotografia sas ben establertas y fixas re-

glas de bon gust, que no passo á descriure per por de ferme pesat, y que fan un ver artista del aficionat que sap seguir las y sobretot sentir las. He dit la paraula *sentir las*, perque á dins del sentiment hi ha l'art y al mateix temps lo secret del caràcter personalíssim ab que cada artista deixa 'l rastre de la paternitat en sas obras.

Totseguit que la ciencia del sentiment, anomenada *estética* brotà del cervell del home, 's vejà que l'art era quelcom més qu'una senzilla imitació de la naturalesa. D'aquí que Bacon definís l'art, *homo additus naturæ*; frase llatina eminentment concisa pero que diu molt, en quant porta condensat tot lo que jo acabo de dirvos sobre aquest punt concret.

Y es una veritat; per fer obras verament artísticas es menester que la bellesa natural sia sublimada per lo sentiment del home y que d'ell prengui 'l foch que li dona vida, que hi fassi bategar son ser.

¿Té compliment degut aquest maridatge entre l'home y la naturalesa á dintre de la fotografia? ¿Qué si 'l té? Escoltéu-me encara per breus moments y acabo.

Corre 'l mon l'aficionat fotógrafo, la cambra á coll, son trípode á la mà, atenta la mirada, lo pensament abstret. De sote un goig l'assalta, 's detura, pensa, reflexiona; componsa... es l'art qu'está naixent.

Si 'n té 'l cor d'artista, lo veuréu totseguit montar sa cambra, pujar, baixar son punt de mira, ferse més á la dreta, més á la esquerra y aixó sens perdre temps, que 'l sol ab son caminar cambia 'ls efectes y descomposa 'l cuadro., lo sentiment del art casi bé engelosit de sí mateix.

La vista ja es presa... ¿Creyéu que tot es fet? Cá, seguim á nostre fotógrafo fins al cuarto fosch, y allí veuréu al revelar la imatge tot lo gust d'art que hi posa, recurrent á medis coneguts per aumentar l'efecte que son cor d'artista ha sentit y desitja obtenir... lo sentiment del art y la personalitat del artista infiltrantse cada vegada més en la seva obra donantli caràcter propi.

Y no es tot acabat, que en la elecció del paper y del procediment pera tirar sa positiva, en son tiratge, en la més ó menos calentor del tó de son viratge, en son color, en l'enquadrament de la fotografia y fins en la cartulina sobre que va enganxada hi presideix lo bon gust... lo goig arriba al cim,

l'esperit deté son vol per admirar sa obra, l'art n'es satisfet.

Quants cops, anant d'excursió fotogràfica, hem pres alguns companys la mateixa vista. No obstant al reunirnos pera mostrar nostre treball y comentar ab la lealtat de bons amichs son resultat, he vist lo mateix assumpto afectar modalitats distintas, pero totes hermosas; es que cada húa de nosaltres la havia sentit á sa manera, ab son temperament artístich propi, ab la impressió psíquica que en aquell moment li feu.

¿Y d'aixó se'n vol dir que es treballar á estil de máquina? Jo aixeco desde aquí la veu de ma protesta, com la aixecá la Fransa tres anys ha obrint en lo Photo-Club de París una exposició desembossadament dita d'*art fotogràfich*, ab un jurat hont hi havia pintors y qual éxit fou tan gran que d'aquell jorn ja no's defuig pels més de reconelxer que á dins d'alló que rebutjavan avans, hi cab tota la expressió del sentiment artístich, per ampla que sia la grandiositat de sa manifestació.

¿Qué hi fa que avuy siguém pochs los defensors d'aquesta idea? Sacrifiquemnos en cualitat de mártirs al entorn seu, que ella prevaleixerá, que ella farà son assenyalat camí.

Juntém, donchs, una senyera més á las molts que del treball hem arbolat y flamejan sobre 'ls turons gloriosos de la catalana terra.

HE DIT.

LA CATEDRAL GÓTICA

Realisació sublim d' un somni místich,
sintètica expressió d' edat passada;
encara brilla ab resplandors vivíssims
y al esperit ab clar llenguatge parla.

Alta, espayosa, inmensa, indefinida,
no 's senten sas parets, fonen sas voltas
y 'l paviment mateix s' identifica
ab lo místich sentit de la obra tota.

No semblan que sostinguin sas columnas,
la formidable empena de las voltas,
socas, apar, que al Infinit s' empujan
á desplegarhi sa brancada hermosa.

Los raigs del sol sos finestrals destrian,
en Iris hermosíssim de bonansa;
en ells batega una dolsor divina,
que nostre art no ha sabut evocá' encara.

Fou concepció immortal d' un sigle artista,
que fixá 'l pensament en pedra dura,
en la soca del roure y de la alzina
y transformá lo ferro en fina punta.

Fou sa obra capdal. Y ara 's contempla
en tot instant serena deslegantse,
de costums y de temps independenta,
de la edat mitjeval preclara imatge.

*
* *

Encara hi ets ¡oh fábrika superba!
Per gran que hagi sigut la teva historia,
m' apar que lo pervindre te reserva,
altre temps d' esplendors, de novas glórias.

Quan l' esperit modern cansat estigui,
quan lás del moviment que se l' emporta,
demanará quelcóm que lo sostingui,
á tu vindrá. Y tu, llavors, piadosa,

li mostrarás la llum que te illumina,
l' esperit que dins teu sempre hi alena;
la eterna idea del Etern Artista,
la Suprema Unitat que al mon sustenta.

Ta essencia 'l poble sentirá llavoras,
y 't compendrà d' un cop plena de vida,
tota serena, ideal, hermosa,
de sentiment rublerta y poesía.

Será llavors que se 't veurá complerta.
Ta portada, llavors hermosa imatge
del esperit que dintre teu alena,
obligará al passant á visitarte.

Llavors de sobre teu ab ardidesa,
se llensarà 'l cimbori vers la altura,
senzill y rich ensemps, plé de grandesa,
com la expressió que lo teu sí fulgura.

Llavors creyent lo poble un altra volta,
s' aplegarà sota ta arcada immensa,
qual sagrat bosch d' inmensurables socas;
y agermanat de cor, voler y pensa,

de Deu sentint la flama misteriosa,
la potent atracció que 'l cor sublima,
la pregaria de l' ànima conmosa,
vers d' Ell s' aixecará pura y senzilla.

EMILI TARRÉ.

LA CREU DEL TERME

Al cel senyala.

Passat lo bosch, y entrant al plá, posada
allá hont comensa 'l terme de la vila,
hi ha una creu, sobre grahóns alsada,
que, voltantla ab amor, la te abressada
la branca d' eura que á son cim s' enfila.

Jo la veig, y á sos peus m' assento encara
quan desitjo evocar dolsas memorias;
y quan hi bat lo raig de lluna clara,
ó lo del sol quan mor, mos ulls amara
lo plor que plora los recorts de glórias.

Jo la veig y assentat vull meditarhi;
remembrarhi las penas y alegrías,
que, com riu que va al mar, he vist passarhi;
y á son arbre abressat, trist evocarhi
las sombras, ja olvidadas, d' altres dias.

Vull véurehi ab la llum de la memoria,
lo soldat que, al partir, aquí 's parava
demanant á la creu fortuna y gloria,
y vull saber sa dolorosa historia,
quan, lluny d' ella, al morir, la recordava.

Mirarhi vull á la gentil donzella,
quan, núvia, de sa mare 's despedía,
y com, desde 'ls grahóns, cándida y bella,
pujava de la mula á l' alta sella,
y, á lo poble vehí, plorant corría.

Dels enramats romers vull la gentada
mirar entorn la creu, sentada ab joya,
lluhint, en los cinters, la estampa aymada,
y la branca de boix duhent encintada
per regalar á la estimada noya.

Vull véurehi la muller que, ab amargura,
la vida va á plorarhi tota entera,
mentres sa vida, sense ditxa, dura,
y, fins viuda, y ja morta sa ventura,
sentada aprop la creu, encara espera.

Véurehi al fill que á la fortuna avara
segueix llarchs anys, de sa encontrada fora,
que torna, arriba, prop la creu se para,
veu lo fum de sa llar, pensa en sa mare,
no pot parlar, cau de genolls y plora.

Vull que 'm pinti ma ardent fantasía
tants cuadros de plaher, de dol y pena;
vull contemplar la creu en mitj del día,
dessota 'ls núvols que 'l sol destría,
dessota 'ls astres de la nit serena.

Guarnida per lo Maig; per la glassada
coberta tot l' hivern; quan ve la festa,
per los baylets jolius tota enflocada;
negrenca en mitj la fosca, y saludada
pel pagés que va al tros ab planta llesta.

Vull mirarhi també la aparatosa
capa del regidor, quan hi esperava
al senyor rey aymat; vull la confosa
veu del batlle sentir, quan, fadigosa,
un llarch rahonament mal recitava.

La cridória del poble, las sentidas
cansons de goig, que del monarca feyan
obrí 'l llavi al somrís; las despedidas
de ¡Visca 'l senyor Rey! y las fingidas
gracias dels cortesans, que, anánsen, reyan.

Desd' ella vull mirar llums de fogueras
en cada puig que guayta á l' ample plana,
y veure á mos germans baixant com feras
quan, contra l' ardiment d' hosts extrangeras,
al somatent convoca la campana.

Vull véurehi al soldat, que á serho obliga
lo no voler esclau enfellonirse,
trobant que del combat la senya triga,
y vull veure arribar tropa enemiga
y en lo lllindar del terme detenirse.

Vull sentirhi després la dolsa gralla
la marxa militar tocar del poble,
durar de sol á sol la cruel batalla,
y veure com, del sol sots la mortalla,
la creu protesta de la guerra innoble.

¡Oh creu! ¡Oh santa creu, que al terme guías,
brassos extesos y signant la gloria,
per sempre vulla Deu que, ferma, sías
lo signe triunfador que, en llunyans días,
va omplir de llors la catalana historia!

FREDERICH SOLER.